

Weten en vergeten

F. VERHEIJ

Bij het redigeren van artikelen of hoofdstukken ben ik soms blij verrast met wat de auteur toevoegt aan mijn kennen. Het is prettig om op deze wijze kennis te nemen van het kennen van anderen. Teleurgesteld ben ik soms als ik bij het lezen van de drukproef van een van onze leerboeken een hoofdstuk voor de vierde, vijfde of zesde maal lees en er toch op dat moment voor mij nog nieuwe feiten en fouten in blijken te staan. Eenzelfde teleurstelling ervaar ik soms als ik een lang geleden zelf geschreven artikel of hoofdstuk lees: heb ik dat allemaal geschreven en geweten?

Voor veel mensen is het menselijk geheugen een oneindig en precies apparaat, waarover men verbaasd is dat het zo weinig bewaarde van de eerste levensjaren. Mensen gaan er in de regel van uit dat gedeelde ervaringen ook gedeelde herinneringen zijn: 'Je herinnert je je dat toch nog wel?' Ook wordt vaak aangenomen dat de eigen weergave van een gedeelde ervaring absolute gelijkens vertoont met die eerdere ervaring: 'Nee, je weet toch nog wel, we waren daar en daar en die liep', enzovoort. Ook gaan de meeste mensen ervan uit dat wat ervaren wordt, wat meegemaakt wordt, ook (volledig) bewaard of opgeslagen wordt: 'Welke jurk droeg ze?', 'Welke kleur ogen heeft hij?', 'Wat zei hij dan precies, hoe keek hij erbij?' of, aan een schoolkind: 'Heeft de juf gezegd of je gymgoed mee moet nemen?'

Het is pas recent dat het geheugen opgevat wordt als dynamisch, als iets wat daadwerkelijk gecreëerd wordt (Harris 1995). Herinneringen worden geconstrueerd en het geheugen ontwikkelt zich (Goswami 1998). Baddeley (1994) noemt de onvolmaaktheid van het geheugen tegelijkertijd de kracht ervan: als mensen niet zouden selecteren wat voor hen interessant en belangrijk is, zouden geheugensystemen overladen worden met triviale en irrelevante informatie. Het is dus zo gek nog niet dat de mens iets niet weet of vergeet.

Nieuwe feiten en inzichten (onder meer vanuit neuropsychologisch en neurofysiologisch onderzoek) en nieuwe (informatieverwerkings)theorieën halen oude theoretische zekerheden omver. Zo postuleerde Bucci (1997) voor de psychoanalytische praktijk een wetenschapconforme multimodale theorie.

Een goed voorbeeld van veranderend inzicht is het denken over de infantiele amnesie. Eenieder die een peuter actief bezig ziet en hoort, zal zich erover verbazen dat deze zich daar later niets van zal herinneren. De psychoanalytische Freudiaanse verklaring voor de infantiele amnesie was dat deze veroorzaakt wordt door verdringing van de emotioneel-traumatische gebeurtenissen van de vroege kindertijd. Niet verklaard hiermee is waarom dan ook herinneringen aan plezierige gebeurtenissen uit die tijd niet beschikbaar blijven. Bij recent wetenschappelijk onderzoek (Goswami 1998)

sluiten enkele andere verklaringen aan.

Een mogelijke verklaring is dat vroegkinderlijke herinneringen als fysieke actie of pure zintuiglijke gewaarwording verwerkt worden en daarmee op een andere wijze opgeslagen worden dan de latere, talig gecodeerde herinneringen. Bij deze verklaring past de bevinding dat vrouwen zich vroegere dingen kunnen herinneren dan mannen. De talige ontwikkeling bij meisjes is immers gewoonlijk verder dan die bij jongens van dezelfde leeftijd. Een andere, voor Goswami vooralsnog favoriete verklaring is dat jonge kinderen bezig zijn de hen omringende wereld te begrijpen door zich te richten op het overeenkomstige, op de routine. Ze letten daarbij vooral op wat hetzelfde is tussen gebeurtenissen. Het routinematige als ordening van nieuwe gebeurtenissen creëert echter geen goede aangrijpingspunten voor latere herinnering. Ook zouden vroegkinderlijke ervaringen later moeilijk te herinneren zijn omdat ze gefragmenteerd zijn. Jonge kinderen beschikken immers nog niet over eigen denkkaders om hun herinneringen te construeren.

Het aantrekkelijke van de nieuwe verklaringen voor de infantiele amnesie is dat dit verschijnsel niet langer een rariteit, een merkwaardig fenomeen is, maar is gaan passen binnen de normale ontwikkeling van het geheugen, zoals ons vergeten de ruimte creëert voor nieuw weten.

LITERATUUR

- Baddeley, A. (1994). Memory. In C.C. French & A.M. Colman (red.), *Cognitive psychology* (pp. 1-21). London/New York: Longman.
- Bucci, W. (1997). *Psychoanalysis and cognitive science. A multiple code theory*. New York/London: The Guilford Press.
- Goswami, U. (1998). *Cognition in children*. Hove: Psychology Press.
- Harris, J.C. (1995). *Developmental neuropsychiatry 1: Fundamentals*. New York/Oxford: Oxford University Press.